Ik René Tardi herinneringen aan een krijgsgevangenschap (Jacques Tardi)

Brecht Capiau

Édition électronique

URL : <https://journals.openedition.org/temoigner/7073>

DOI : 10.4000/temoigner.7073

ISSN : 2506-6390

Éditeur :

Éditions du Centre d'études et de documentation Mémoire d'Auschwitz, Éditions Kimé

Édition imprimée

Date de publication : 2 avril 2018

Pagination : 16-19

ISBN : 978-2-930953-06-9

ISSN : 2031-4183

Référence électronique

Brecht Capiau, «*Ik René Tardi herinneringen aan een krijgsgevangenschap (Jacques Tardi)*», *Témoigner. Entre histoire et mémoire* [Online], 126 | 2018, Online op 24 janvier 2022, geraadpleegd op 04 février 2022. URL: <http://journals.openedition.org/temoigner/7073> ; DOI: <https://doi.org/10.4000/temoigner.7073>

IK RENÉ TARDI HERINNERINGEN AAN EEN KRIJGSGEVANGENSCHAP (JACQUES TARDI)

STRIP In 2012 en 2015 publiceerde de Franse striptekenaar Jacques Tardi respectievelijk *Ik René Tardi: krijgsgevangene in Stalag II B* en het vervolg met als ondertitel *Mijn terugkeer naar Frankrijk*. Samen vertellen ze het wedervaren van René Tardi, vader van Jacques, tijdens de Tweede Wereldoorlog. Eerst als lid van een tankbemanning, later als krijgsgevangene met nummer 16402 in Stalag II B in Hammerstein, Oost-Pommeren. Het is wellicht het meest therapeutische striptweeluik voor Tardi, een artiest die is geobsedeerd door de Wereldoorlogen en de rol van de gewone man daarin.

Tardi gebruikt voor zijn striptweeluik niet alleen de herinneringen van zijn vader, die op aanraden van zijn zoon het doorstane leed in 1980 op schrift stelde. Hij onderzoekt ook zijn eigen geheugen, en introduceert zichzelf in de strip als kind met korte broek. Via dat personage gaat de striptekenaar een imaginaire dialoog aan met René Tardi. Samen bespreken ze zaken die tijdens het leven van vader René nooit aan bod zijn gekomen. De dialoog mondt vaak uit in ruzie, omdat vader en zoon stijfkoppen zijn en de Tweede Wereldoorlog elk vanuit hun eigen perspectief proberen te verklaren.

Niettemin vergezelt het kind vader René van bij de eerste gevechten in mei 1940 tot aan zijn gevangenschap in een *Stalag* en later de hereniging met zijn vrouw Henriette in het station van Valence op 23 mei 1945. Tijdens zijn odyssee commentarieert René Tardi uitgebreid de gebeurtenissen die geleid hebben tot zijn gevangenneming en vertelt hij met het nodige sarcasme over het leven in Stalag IIB. Wat meteen

opvalt in de strip is dat Jacques Tardi zijn vader vaak zaken laat vertellen die hij op dat moment in het verhaal onmogelijk kan weten maar wel een breder historisch kader bieden. Dit retrospectief procedé zal Tardi consequent toepassen in het gehele tweeluik. De keuze van de auteur doet geen afbreuk aan de biografische aspecten van het verhaal, wel integendeel: het verhoogt juist de authenticiteit van René's vertelling

© Casterman

omdat de historische aanvullingen het persoonlijke verhaal voeden en versterken.

Toonde de striptekenaar Tardi zich al een meester in het aanschouwelijk maken van de gruwel in de loopgraven tijdens de Eerste Wereldoorlog, dan gaat hij minstens even doortastend te werk met het uitbeelden van de horror in een *Stalag*. Zijn panoramische platen, aangevuld met de uiterst gedetailleerde beschrijvingen van René Tardi, zorgen ervoor dat je een goed beeld krijgt van de routines in een POW-gevangenenkamp. Het kleurenpalet verschilt amper van de strips die Jacques Tardi maakte over de Eerste Wereldoorlog. Donkerbruin, zwart en grijs voeren de hoofdtoon in dit vrij sombere verhaal. Vanaf bladzijde 92 van het tweede luik *Mijn terugkeer naar Frankrijk* komen ook andere kleuren aan bod. Wie denkt dat de plotselinge kleurenvariatie het sombere verhaal zal doorbreken, is eraan voor de moeite. Met een pen in bloed(rood) gedrenkt zoomt de stripmaker op bladzijde 92 en 93 in op de wraak die René en zijn strijdmakkers nemen op hun Duitse bewakers. De meest gehate onder hen worden zonder pardon opgeknoopt. Het is het trieste hoogtepunt in een levensgeschiedenis zoals er wellicht velen op te tekenen zijn.

VAN VRIJWILLIGER TOT KRIJGSGEVANGENE

Zoon Jacques begint het verhaal van zijn vader in 1935, wanneer die zich vrijwillig aanmeldt bij het leger. Met René als insider wordt de lezer plots een bevoorrechte getuige van de visie van de Franse legerleiding op de nakende oorlog. Samen met hem verwonderen we ons over het feit dat Frankrijk zichzelf beschouwt als het sterkste leger ter wereld, hoewel nieuwe rekruten les krijgen in oude rammelkasten van tanks uit de Eerste Wereldoorlog. Ondanks zijn kritiek op de staat van het Franse leger aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog valt toch vooral de gretigheid van René Tardi op, die staat te trappelen voor een confrontatie met de Duitsers. Hij zal ze met zijn kleine Hotchkiss H 39 wel eens een lesje leren! Op 22 mei 1940, amper twaalf dagen na de Duitse inval in België, Nederland en Luxemburg, worden René Tardi en zijn mecaniciens in Mons-en-Chaussée bij Péronne in de Somme uit hun tank gesleurd en gevangen genomen door de Duitsers. De lange, uitputtende tocht naar het krijgsgevangenenkamp Stalag II B kan beginnen.

Hoewel Jacques Tardi in zijn tweeluik kiest voor een zo correct mogelijke historische reconstructie van

de belevenissen van zijn vader, neemt hij een loopje met de waarheid op het moment dat René in het verzamelpark Dulag XII D in Trier aankomt. Hier heeft hij een korte ontmoeting met Jean Grange, de latere schoonvader van zoon Jacques Tardi. Hoewel deze ontmoeting nooit heeft plaatsgehad, is het vrijwel zeker dat beide mannen hier ooit verbleven hebben. Dulag XII D in Trier was immers een bekend *Durchgangslager*, een verzamelplek voor krijgsgevangenen uit alle windstreken. Hier werden de mannen getrieerd en naar de verschillende *Stalags* gestuurd. Dat Jacques en Jean elkaar later ook echt hebben ontmoet en direct een diepe verbondenheid voelden omwille van het doorstane leed in krijgsgevangenschap, zorgt voor een emotionele epiloog die het al intense verhaal naar een artistieke hoogte stuwt.

Het valt op dat Jacques Tardi zijn vader niet beter voorstelt dan hij was. Voor de oorlog vloekt en foetert hij op alles en tijdens zijn gevangenschap is het niet veel beter. Veel sympathie wekt vader René dan ook niet op bij de lezer. Het maakt hem wel zeer menselijk. De meesten onder ons zijn immers niet heroïsch ingesteld en maken ook geen oorlog mee die hun karakter op de proef stelt. Als dat wel gebeurt, zien we dat veel mensen proberen om hun leven te organiseren zoals het vroeger was. Ook in een *Stalag* is er sprake van sleur, als is dat niet het beeld dat het grote publiek heeft van zo'n kamp. We denken immers spontaan aan films uit de populaire cultuur zoals *Stalag 17* (Billy Wilder, 1953) of *The Great Escape* (John Sturges, 1963). In deze laatste film, gebaseerd op ware gebeurtenissen, proberen geallieerde gevangenen via een tunnel te ontsnappen uit het kamp. De protagonisten zijn dapperder dan ooit terwijl de Duitsers zich van hun slechtste kant laten zien. De slechte leefomstandigheden in een doorsnee *Stalag* komen amper aan bod, maar zijn volledig ondergeschikt aan het plannen van de spectaculaire ontsnapping. Het strekt Jacques Tardi dan ook tot eer dan hij een genuanceerder en realistischer beeld geeft van het kampleven, waar ook saaiheid en routine hun plaats hadden in het dagelijkse bestaan.

VAN KRIJGSGEVANGENE TOT VRIJ MAN

Hoewel Tardi's beschrijvende vertelstijl een zegen is voor het verhaal, is het jammer genoeg ook een absolute vloek voor de tekstballonnen. Sommige stripplaten zijn voor de helft bedekt met een tekstballon, waardoor je de indruk krijgt dat je eer- ●●●

der een geïllustreerde roman aan het lezen bent dan een strip. Jacques Tardi heeft echter zoveel krediet bij zijn lezers dat hij er mee wekomt. In het eerste luik *Ik René Tardi: krijgsgevangene in Stalag II B* althans, want *Mijn terugkeer naar Frankrijk* is een ware beproeving. Bovenop de grote tekstballonnen komen daar ook nog eens beschrijvingen bij van elk stadje waar vader René is gepasseerd na de evacuatie van het *Stalag*. Het vertraagt het verhaal aanzienlijk en is niet altijd even interessant. Strip is nu eenmaal een beeldend medium dat andere regels volgt dan een roman. Een selectie van de meest bijzondere plaatsen was hier wel op zijn plaats geweest. Op het einde van dit album wordt gewag gemaakt van een derde deel, waarin René Tardi terugkeert naar Duitsland, maar dat is voorlopig nog niet verschenen.

Ik René Tardi: Krijgsgevangene in Stalag II B en *Mijn terugkeer naar Frankrijk* vormen samen het hoogstpersoonlijke relaas van de vader van de Franse striptekenaar Jacques Tardi over zijn gevangenschap in Stalag II B. In het uitgebreide voorwoord van het tweeluik confronteert Dominique Grange, de echtgenote van Jacques Tardi, ons met de uiterst pijnlijke manier waarop haar familie Jean Grange verwelkomde na de oorlog. Bittere spot en onbegrip waren zijn deel. Grootvader van moederskant had immers de loopgraven van de Eerste Wereldoorlog overleefd en kon weinig begrip opbrengen voor de 'verliezers' van mei 1940. Pas vele jaren later vond Jean, die ondertussen emotioneel was dichtgeklapt, steun bij de uiterst respectvolle René Tardi. Een dergelijke thuiskomst was René gespaard gebleven en hij kon, in tegenstelling tot Jean, de gruwelijkheden wel onder woorden brengen. Twee families, twee uiterst boeiende verhalen. Niettemin gaat het verhaal van Jean Grange, ondanks de moedige getuigenis van dochter Dominique, groten-deels verloren terwijl we het verhaal van René Tardi tot een selecte club mogen rekenen van indrukwekkende stripbiografieën. ■

Brecht Capiau

— Dominique Grange en Jacques Tardi.

→ Meer weten

♦ Jacques Tardi, *Ik René Tardi: krijgsgevangene in Stalag II B*, België: Casterman, 2012.

♦ Jacques Tardi, *Ik René Tardi: krijgsgevangene in Stalag II B* *Mijn terugkeer naar Frankrijk*, België: Casterman, 2015.